

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Антоанета Николова,
ЮЗУ „Неофит Рилски“, Благоевград,
член на научното жури,

относно дисертационния труд на **Мартин Смит**
на тема **„Сигурност в несигурността: ценността на стоическата етика на
добродетелите”**

за придобиване на образователната и научна степен **„доктор”**

по професионално направление – 2.3 Философия

Научна специалност – История на философията

1. Данни за докторанта

Мартин Смит е бакалавър по акупунктура и магистър по философия, докторант в СУ „Св. Климент Охридски“. Биографията му го разкрива като самостоятелна и търсеща личност, която следва собствения си път.

2. Данни за дисертацията и автореферата

Дисертацията е с обем от 215 компютърни страници, библиографията съдържа 111 заглавия. Дисертационният труд е структурирана в увод, три основни части, заключение, приложение, фигури и речник.

Авторефератът е с обем от 56 страници и ясно и съдържателно представя основната логика, тезите и изводите на изследването. Много ценно е представянето на дискуссионните моменти и перспективите за по-нататъшни изследвания. Приносните моменти са добре очертани.

3. Оценка на получените научни и научно-приложни резултати

Дисертацията е написана много диалогично. Главната цел е ясно поставена и основната теза убедително се защитава, но същевременно се прави „достъпна за разсъждение от страна на читателя“ и ясно се отчитат възможните възражения, недостатъци и трудности при приложението, тъй като трудът си поставя наистина мащабна цел – да „създаде нова етика на добродетелта“.

Докторантът поставя като изходна точка на разсъжденията си предпоставката, че философията следва „да се разпознава по намерението за непрекъснато усъвършенстване“ и „може да се опише като инициатива, която следва пътя на

човешкото състояние“. Въз основа на това разбиране авторът пристъпва много смело към установени норми, понятия, категории и трактовки. Той ги изважда от закостенялостта на утвърденото им тълкуване и им дава нов живот и смисъл. Целта му е не да представи един прецизен и самодостатъчен историко-философски анализ, а да извлече ценното и работещото за сегашната ситуация, което може да помогне сега и тук на днешния човек, живеещ в един несигурен свят. Тази практическа насоченост и стремеж към реална приложимост на знанията е особено ценна. И тя обуславя важността на етическата проблематика, защото за автора именно „етиката е това, което поддържа самия живот“, тя е насочена към това да разрешава проблемите в света или да съдейства за подобряване на условията в него.

Разчупването на стереотипите е възможно само при отличното им познаване, което авторът несъмнено демонстрира. Той базира разсъжденията си на преосмисляне на етическите концепции на Аристотел, Макиавели, а също така на Хайдегер и Хана Аренд, но водещи и като начин, цел и структура на разсъжденията са стоическите принципи. До голяма степен дисертацията може да се разглежда като един много съвременен и до голяма степен новаторски вариант не само на стоическата етика, но и на стоическата логика, физика и метафизика.

Методът за структуриране на дисертацията е ясно определен. Той отново предполага не даване на готови отговори, а очертаване на градивни единици, които читателят би могъл самостоятелно да съчетава.

Първата част на дисертацията е озаглавена просто „Проблемът“ и се основава на предпоставката, че за да се намери решение, първо трябва ясно да се види проблемът и неговите причини. За автора съвременността често предлага подмяна, при която самият проблем се представя като решение. В съответствие с философията на стоиците докторантът посочва, че „реалността предоставя здрава основа за етиката“. За него злото не е недостиг на добро, а самостоятелен принцип на разрушение, противоположен на принципа на съзидание, определен като добро, и като такъв сам по себе си е необходим. Затова според автора проблемът не е в това злото да бъде премахнато, а в това то точно да се разпознае и човечеството да може да определи отношението си към него.

В тази връзка той преосмисля концепцията за *das Man* на Хайдегер като „колективна същност, която избягва конфронтацията със своите екзистенциални страхове, по-специално със смъртта си“ и надгражда разбиране, според което тази колективна същност се „страхува от самата реалност“ – това, което за стоиците

всъщност е най-ценно и е основа на цялата етика. В това оттегляне на *das Man* в един „опростен, емоционализиран наратив, създаден от експертния техник, предлагащ усещане за сигурност, консенсусна емоция, членство в групата в замяна на послушание и вяра“, авторът вижда аморалната му същност, чрез която злото в света се улеснява и усилюва, и подчертава, че етиката трябва да отчита това обстоятелство.

Втората част на дисертацията предлага подстъпите към решението на проблема. Докторантът обосновава тезата си, че злото и доброто трябва да се разглеждат като еднакво необходими за живота и синоними на двата му аспекта – съзидание и разрушение. По този начин според автора могат да се избегнат нереалистичните стремежи към някакъв абсолютен идеал, които са несъстоятелни, тъй като не отчитат дуалистичната природа на реалността. За него етиката трябва да примири двата принципа, налични у всекиго, а „добродетелта не трябва да обслужва абстрактен идеал, а по-скоро стандарт, спрямо който се подобрява животът и се намалява страданието“. В тази връзка етиката се обвързва с практическа мъдрост, която отдава предпочитание на практическото пред теоретическото и действа не в съответствие с това, което трябва да бъде, а с това, което е.

Това придържане към реалността, а не към нашето виждане за нея, всъщност е много трудно и докторантът не само анализира двата подхода, но и предлага конкретни стъпки за придържане към реалността, в чиято основа са постиженията на стоическата философия.

В третата част, наречена „Дискусия“, авторът обсъжда подходите към реалността на религията и съвременната философията, сравнява схващанията за добродетелта на Аристотел, Макиавели и стоиците и обосновава пригодността на предлагания от него метод на морален реализъм.

Заключението много убедително обобщава основните изводи, обсъжда приносите, посочва ограниченията на изследването и набелязва основните насоки за бъдещи изследвания. Особено обещаваща изглежда възможността да се направи сравнение с източните философии, както и да се изследват моралните дилеми, свързани с изкуствения интелект.

Дисертацията завършва с още няколко раздела, които са много интересни и иновативни. Важно място сред тях заема приложението, което анализира по-подробно аспекти от философията на Аристотел и Макиавели, имащи отношение към разглежданата проблематика. Фигурите подробно, нагледно и ясно представят и

обясняват основните идеи. Речникът акцентира върху основни понятия и начина на тяхната употреба в дисертацията.

4. Обобщителни бележки

Докторантът е представил един много интересен, провокативен и оригинален труд, изграден по доста нестандартен начин. Всичките му части са подчинени на строга логика, която е не толкова линейна, колкото цялостно-обхватна. Всяка част се допълва и взаимно обговаря с всяка друга. Дисертацията представлява наистина оригинално философско съчинение, чиято цел е не просто да представи една теория, а реално да допринесе за „благополучието и оцеляването на субекта“.

5. Оценка на публикациите по дисертацията и автореферата

Мартин Смит има три публикации във връзка с темата на дисертацията, които представят допълващи я аспекти и акценти, и с това изпълнява необходимите изисквания.

Авторефератът напълно съответства на съдържанието на дисертационния труд. Съгласна съм с посочените приносни моменти и смятам, че те представляват реални приноси.

6. Заключение

Дисертационният труд на Мартин Смит е оригинално и новаторско изследване, извършено с ерудираност и диалогичност. Стремещът за практическо приложение на изказаните идеи е убедително представен и обоснован. Докторантът показва подчертани способности за научно творчество. Трудът му отговаря на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България. Ето защо убедено ще гласувам положително на Мартин Смит да бъде присъдена научна и образователна степен „доктор“ по професионално направление – 2.3 Философия, научна специалност – История на философията.

23.11.2024

Подпис:

доц. д-р Антоанета Николова